

Szinopszis-Jókai humora

Jókai Mór sajátos humorát a mindenkori magyar a még s remélem sokáig kötelező olvasmány Kőszívű ember fiai című regényéből ismerheti, élvezheti Tallérossy Zebulon figurája kapcsán és szívébe zárhatta Mindenváró Ádám alakját is. Jókait idézi sokak számára a csipkelődő szárnyas, azaz Vitéz Kakas Márton, valójában az író alteregója. Jókai humora nem érett férfikorában vagy idős éveiben szűrődött le illetve alakult ki, ifjúkorától, első regényétől, a Hétköznapoktól kísérte szorosán simulva egyéniségéhez. Természetesen humora színének, formájának megannyi változásával, ám sohasem féktelenül, nyersen. Súlyos mondanivalóját olykor tréfás köntösben, szelíd, de szókimondó gúnyal tárta olvasói elé. Humora irodalmi műfajok sokaságában mutatkozott meg: novelláiban, regényeiben, paródiáiban, travesztiáiban, bohózataiban, satirikus verseiben. Főleg a tartalmi és stílushumor, helyzetkomikum eszköztárát alkalmazta a derű, a nevetetés szándékával, persze emellett sajátos intelemként, erkölcsi célzattal a közélet megfricskáztatására. A szakirodalom úgy tartja, joggal tartja, Jókai humorának fő forrása a népies anekdota, azaz Jókai terminológiájával az adoma. Maga is jó adomázó volt, ezt a hajlamát nagyapjától, apjától örökölte. Jókai irodalmi formába öntötte az adomát lapszerkesztőként, külön rovatot szentelt nekik az olvasók felüdülésére. A Bach korszakban erősödött fel adomagyűjtő szenvedélye, 1856-tól kötetek, albumok, lapok sorát szerkesztette és jelentette meg az adomákból (A magyar nép adomái, Nagy Tükör, Üstökös, adomakötete 1872-től 1914-ig további 13 kiadásban valóban széles olvasóréteghez jutott el) 1860 januárjában akadémiai székfoglaló beszédét nem szépiróként, hanem a témakör szakértőjeként, tudósként tartotta A magyar néphumor címmel. Valóban Jókai volt az első tudatos és tervszerű gyűjtője az adomáknak. Beszédéből máig érvényes néhány megállapítása: „A humor csak szabadelvű és felvilágosult nemzetek tulajdona. S oly gazdag és oly kizárólagos adománya a humorra ritka népek van, mint a magyarnak.” Székfoglalójában bizonyította az adomák etnikus meghatározottságát, néphez és korhoz való szoros kötődését. Jókai vallotta, a „megrögzött gonoszt csak a gúny és a nevetség gyógyíthatja ki leghatályosabban”. Viszont azt is felmérte, „nincs rettenetesebb halál, mint az agyongúnyoltatás.”

Jókai a humorát nem csupán műveiben, hanem Mikszáth szerint még az ellenzéknek is nektárt jelentő ötletes és humoros parlamenti beszédeiben csillogtatta meg. És társaságokban, bár sohasem főszereplőként. Az adomagyűjtő Jókairól adomák maradtak fenn, jellemezve szelíd, ugyanakkor tréfára, pajkoskodásra hajlamos egyéniségét.

Humorával az abszurditásig jutott el a Bolondok grófja című „énekes bohóságában”, vagyis bohózatában, amivel Örkény Istvánt is megérintette, átdolgozásra készítette. Az Újszínház pedig 2013-ban sikerrel vitte színpadra Jókai egykori darabját, felvillantva Jókai modernitását.